

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 4, Sayı:17, Aralık 2018, s. 467-482

Öğ. Gör. Dr. Selim SÖZER

Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi ABD, selimsozer@sdu.edu.tr

ÇINAR AĞACI VE BEYAZ MELEK FİMLERİNDE TÜRK TOPLUMUNUN HUZUREVİ ALGISI

Özet

Huzurevi modernitenin kendi problemine kendi ürettiği bir çözüm önerisidir. Çünkü Durkheim'in iş bölümü ve organik toplum modellemesiyle belirginleşen kentli modern yaşam uzmanlaşmayı, herkesin işgücüne katılımını, özgür ve özerk bireyi zorunlu kılar. Uzmanlaşma yersiz/ yurtsuzlaşmayı; özgür ve özerk birey bireycileşmeyi getirir. Bu kaçınılmaz bir süreç olarak görülmüştür. Doğulu toplumlar modernleştikçe kentli toplumlar olmaya, uzmanlaşmaya, farklı iş kollarında çalışmaya, organik toplumsal ilişkiler geliştirmeye yönelmişler, yersiz-yurtsuzlaşmışlar ama- özellikle Türk toplumu- bir türlü huzurevlerini (bakımevi anlamını da içerir) benimseyememişlerdir. Bu durum hem modern batılı yaşam biçimi içerisindeki bireylerde hem de geniş aile formunu önceleyen geleneksel hayat tarzını yansıtan fertlerde açıkça görülmektedir. Yine açıkça görülmektedir ki Türk toplumu rasyonel kurumlar oluştursa, rasyonel programlar yapsa bile ilişkilerini ve anlam dünyasını duygusal temel üzerine bina etmektedir. Bu gelenekselliğimizin göstergesi olduğu gibi yaşlılığı modern bir anlayışla kabul etmediğimiz işarettir. Aynı zamanda kendisini modern bir birey olarak tanımlayan yaşlının ve yaşlı yakınlarının huzurevine aynı anlamı yüklemesi onun geleneksel algılardan duygusal olarak uzak kalamadığını imler. Sinema Filmlerinin toplumun bir yansıması olduğu kabul edilirse bu anlayışın izlerini şu şekilde takip edebiliriz: Modern aile yapıları ve modern bireylerden kurulu bir yaşamı sembolize eden "huzurevi" filmi olarak görülen Çınar Ağacı ile geleneksel yaşam formu içerisindeki insan tipolojilerini esas alan doğulu, geniş aileyi önceleyen bir senaryo ile sunulan ve büyük bir bölümü huzurevinde geçen Beyaz Melek filmi; her ikisi de huzurevine olumsuz bir bakışı sergilemektedir. Ama huzurevine karşı çıkan ve bunu filmlerinde bile ihsas

ettiren Türk toplumunun da çocuklarından ayrı düşen yaşlı bireyleri için kalıcı ve doyurucu çözümler ürettiği de pek söylenemez.

Anahtar Kelimeler: Modernlik, uzmanlaşma, Çınar Ağacı, Beyaz Melek, huzurevi.

PERCEPTION OF TURKISH SOCIETY IN ÇINAR AĞACI AND BEYAZ MELEK FILMS

Abstract

Modernity requires specialization, participation in the workforce, free and autonomous individual. Specialization is unwarranted/disengaged; the free and autonomous individual brings individualization. This has been seen as an inevitable process. Oriental societies, have not accepted the presence of rest home (also includes the meaning of nursing home). This is evident both in the individuals within the modern western lifestyle and in the individual reflecting the traditional lifestyle that precedes the extended family form. It is again evident that if the Turkish society is formed by rational institutions, even if it does rational programs, it builds its relations and the world of meaning on an emotional basis. At the same time, the elderly and elderly relatives who define themselves as a modern individual have the same meanings to the rest home that it can't be emotionally distanced from traditional perceptions. If we assume that Cinema Films is a reflection of the society, we can follow the traces of this understanding as follows: With Çınar Ağacı, a rest home film that symbolizes a modern family life and a life based on modern individuals and the White Angel film, presented with a scenario based on human typologies in the traditional, with an emphasis on an extended family both have a negative outlook on the rest home. But it can't be said that the Turkish society, which opposed the rest home and made it even in the movies, produced permanent and satisfactory solutions for the elderly individuals who are separate from their children.

Keywords: Modernity, specialization, Çınar Ağacı, Beyaz Melek, rest/nursery home.

1.Giriş

Bu çalışmamız metin çözümleme ve göstergibilimsel veri inceleme tekniği kullanılarak yapılmıştır. Çalışmamız ana iki eksene ayrılmaktadır. Huzur evi olgusu ve Türk toplumunun huzurevine bakışı, bu bakışın sebepleri ve bu durumun toplum üzerindeki etkilerinin tahlili eksenlerden birisini meydana getirmektedir. İkinci eksen ise iki Türk filminin irdelenmesi sonucu elde edilen verilerin yorumlanması şeklinde oluşmuştur.

Hepimiz biliyoruz ki huzurevi gerçeği modern yaşantının bir uzantısı olarak vardır ve toplumun modern süreçlerden geçtikçe bunu kabullenmesi beklenmektedir. Ama alternatif yaklaşımların ortaya çıkması da modern sonrası anlayışların bir ürünü olarak hayatımıza girmiştir. Huzurevine yıllarca karşı (en azından soğuk) duran Türk toplumunun bu tavrında kendince

haklı sebepleri vardır ve bu sebeplerin oldukça insani olduğu da gözlemlenebilmektedir. İşte bu soğuk duruşun haklı sebeplerini Türk filmleri üzerinden izlemek konuyu daha bir anlaşılır kılmaktadır. Aynı zamanda filmleri toplumun birer yansıması olarak görmek filmleri yapanları, yapıldığı coğrafyayı, coğrafyanın sosyolojisini ve filmin müşterisi olan izleyiciyi dikkate almak anlamına gelir.

2. Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Geçiş ve Huzurevleri

a) Gerekçeleştirme ve Tarihsel Süreç

Ülkemizde Aile Araştırma Kurumu'nun yaşlılarla ilgili yaptığı çalışmalarda yaşlıların büyük çoğunluğunun aileleri tarafından bakıldığı saptanmıştır. Ancak geleneksel yaklaşım yaşlıları aile içinde barındırma olmasına rağmen işbölümü, uzmanlaşma, yersiz yurtsuzlaşma gibi modern ve postmodern hayatın getirdiği zorunluluklardan dolayı artık ülkemizde yaşlılar aile ortamından farklı ortamlarda yaşamak durumunda kalmaktadır. Bu farklı ortamlar da yine modern bir duruma tekabül eden kurumlar içerisinde profesyonellerce oluşturulmaktadır. Yaşlılar genellikle huzurevi, yaşlı evleri, yaşlı bakımevleri, yaşlı gündüz bakım evleri gibi isimlerle anılan kurumlara yerleştirilmektedir.

Özellikle büyük kentlerimizde yaşlı bireylere yönelik bu tür hizmetlere de ihtiyaç sürekli artmaktadır. Bu durumda yaşlıların bakımı ve korunmasında kamunun sorumluluğu da doğal olarak aynı oranda artış göstermektedir.¹ Yine doğal olarak Türkiye'de, özellikle büyük kentlerde, son yıllarda "geleneksel geniş aile" tipinden "modern çekirdek aile" tipine doğru yaşanan dönüşümün etkisiyle yaşlılara yönelik önemli sosyal hizmet modelleri arasında yer alan huzurevlerine duyulan ihtiyaç da artmaya başlamıştır. Yaşlılara yönelik sosyal hizmetler terimi içerisinde, yaşlının sosyal çevresi içerisinde yaşlıların sosyal alanlarda karşı karşıya kaldıkları sorunlarının, problemlerinin çözümlenmesi ya da en aza indirilmesi noktasında gereksinim duyulan müdahaleleri içermektedir.² "Devletin sosyal alana müdahalesi" sonucu ortaya çıkan huzurevleri, kentleşme ve modernleşme sürecinin etkisiyle, eskiden "düşkünlere" hizmet veren kurumların 1970'lerden sonra dönüşüme uğramış halidir.³

Ancak özellikle devlete bağlı huzurevlerinde sokakta kalan, kimsesizler, engelliler gibi "farklı düşkünlere" de hizmet sunulması huzurevi algısını olumsuz etkilemekte ve bu olumsuz durum kendi kendini yeniden üreterek, toplumsal yapı içerisinde huzurevlerinin düşkünler evi anlayı-

¹ Gülümser Sertbaş, Aynur Bahar, "Huzurevinde Yaşayan Yaşlıların Yaşlılığa İlişkin Görüşleri ve Sosyal Uyumlarının Değerlendirilmesi", Hemşirelik Forumu Dergisi, S. 6, 2006, ss. 33-36.

² İlhan Tomanbay, (2007). Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler, Ankara, Hacettepe Üniversitesi GEBAM yay., 2007. <http://www.gebam.hacettepe.edu.tr>. (Erişim: 15 Şubat 2017)

³ Caner Işık, Huzurevinde Yaşlılık İzmir Büyükşehir Belediyesi Zübeyde Hanım Huzurevi Örneğinde, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı, İzmir, 2002, s. 84.

<http://acikerisim.ege.edu.tr:8081/xmlui/bitstream/handle/11454/675/canerisik2002.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim: 10.07.2018)

şında kalmasına neden olmaktadır.⁴ Bugün toplumumuzda huzurevi kelimesi bakım evi ve düşkünlerevi kelimelerini de içermektedir.

Genellikle huzurevi yaşamın son durağı olarak görülür ve bu değişmez niteliği nedeniyle sakinler de, çalışanlar da sanki bir ölüm beklemektedirler. Bu durum huzurevlerinin bir yazgısıdır. Bir köşede çaresiz ölümü beklemektedirler.⁵ Bir huzurevine kendi isteği ile gitmek veya oraya evlatları tarafından yerleştirilmek, kimsesiz olup da zorlayıcı nedenlerle buraya gelme anlamını taşır. Alışılan çevreden ve yıllarını geçirdiği aile ortamından ayrılmak, kendi evinden uzaklaşmak, yeni bir çevreye uyum sağlamak ve tanımadığı insanlarla birlikte yaşamaya çalışmak, yaşlı açısından kabul edilmesi zor bir durumdur.⁶

Tarıma dayalı geleneksel toplumda üretim biçimi genelde pazara yönelik değildir. Otarsık bir yapı vardır. Süreklilik, durağanlık bu organizasyonun genel karakteridir. Bu üretim biçimi kendisine uygun anlam dünyasını, tinsel karakter içinde ifade eder; doğal olana teslim olan yaşam biçimi zihniyet olarak müdahil değil, kabullenici bir anlayışı yansıtır. Bu anlamıyla değişim tehdit edicidir. Birey kimliği yerine geniş toplumsal aidiyetler daha önemlidir.

Bütün bu geniş organizasyonun; yani tarıma bağlı geleneksel toplum yapısının temel kurumu ise ailedir. Bu anlamıyla aile, toplumsal birçok işlevi yerine getirir. Aile, bireylerini toprağa bağlı bir üretim biçimi içinde değerlendirir ve onları üretim sürecine dahil ederek ailenin toplumsal yapı içindeki ekonomik işlevini karşılar.⁷

Geleneksel geniş ailenin diğer bir işlevi eğitimidir. Çocuğa her türlü eğitim ve öğretim formasyonu aile bireyleri tarafından verilir. Burada verilen eğitim, aileyi oluşturan toplumsal yapının benimsediği geleneğe dair örf, adet ve ananelerin öğretilmesi sürecidir. Öğretilen bilgiler aile büyüklerinin bilgisinin taklidine dayanır ve bu anlamıyla büyük ailede ulaşılması gereken hedefin nesnel göstergesidir. Bu durum geleneksel geniş ailede yaşlıların kıymetli, bilgili ve en üst statüde görünmelerinin gerekçesidir. Yaşlı bizzat toplumsallaşma bilgisini ve birliktelik sanatını bilen ve bunu ailesine aktaran, bu anlamıyla ailesinin varlık sebebinin göstergesi olandır.⁸

⁴ A.y.,s. 93.

⁵ Bu yargı Isparta Belediyesi Isparta Huzurevi birim sorumlusu olduğum yıllardaki gözlemlerimizden ibarettir. O günlerde Amina isimli bir Süleyman Demirel Üniversitesi sosyoloji bölümünde okuyan Amina isimli bir öğrenci bu algıyı kırmak için yaşlı kelimesini yeni bir hayata en yakın olanalar deyimini kullanıyordu. İnsan yeni bir hayata geçmezden önce (evlenirken, bebek sahibi olmadan, yeni bir ev veya otomobile kavuşmadan vb. az önce nasıl coşkulu oluyorsa bu insanlar da öyle coşkulu olmalılar. Biz bu anlayışta olmalıyız.” diyordu.

⁶ Rahşan Çevik Akyıl vd., “Huzurevinde ve Evde Kalan Yaşlılarda Yalnızlık ve Algılanan Sosyal Destek İle Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişki”, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, S. 21, 2018/1, ss. 33-41.

⁷ Deniz Güler, Nazmi Ulutak, “Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile”, *Kurgu Dergisi*, S. 11, 1992, ss. 51-76.

<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/150233> (Erişim, 16.07.2018)

⁸ İbrahim Kır, “Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 36, 2011, ss. 381-404,

<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/esosder/article/view/5000068415/5000063477> (10.07.2018)

Geleneksel geniş aile, kendisini oluşturan bireylerin dini görüşünü, kültürel kavrayışını şekillendirir. Dini görüş aracılığı ile birlikte olmaya dair ideolojide şekillenir, bütün toplumsal yapı inançlar ve geleneksel değerlerle iç içe geçerek anlamlı bir yaşam dünyasını insanlara sunar; burada da tecrübe bilgisini elinde bulunduran yaşlı kısmen dini lider olarak aile içinde kendisini konumlandırmıştır.⁹ Ailenin içindeki hiyerarşik yapı ve topluma yansıyan birbirine benzerlik özelliği geleneksel toplum içinde doğan kişiyi tamamen kapsar. Kişi, ancak hazır bulunduğu kültürel ortamı anlamlı bulur. Bu kültürel duruma karşı çıkması veya eleştirmesi mümkün değildir. Bu anlamıyla geleneksel geniş aile, kişinin dinsel görüşlerini ve kültürel kavrayışını şekillendirici bir işleve sahiptir.

Geleneksel toplumlarda kişinin güvencesi başka kurumlar tarafından sağlanmayıp bizzat ailesi tarafından sağlanmaktadır. Güvenlik problemi, ailelerin birbirlerini bir bütün olarak ilgilendirir; bir diğer deyişle aile fertlerinden birinin karıştığı bir olay tüm aileyi aynı oranda etkiler. Çünkü aile merkezli ve aile içi hiyerarşi tanıma bağlı geleneksel toplumun genel özelliğidir. Ailenin var olması kişinin var olması ile eş anlamlıdır. Bunun yanında geleneksel geniş aile tüm aile fertlerine koruyuculuk sağlar.¹⁰

Aile fertlerinden olan ailenin yaşlısı bu koruyuculuk hizmetlerinden en fazla yararlanandır. Yaşlı, hayat tecrübesi nedeniyle sosyal statüsü kıymetli bir konumdadır. Bu kıymetli hali ona özen gösterilmesine neden olur. Çünkü mülkiyetin yaşlının elinde olması bu durumu belirler, başında büyüğün olmaması hali her türlü taaruzla karşı korunaksızlık anlamına gelir. Bu anlamıyla yaşlı, lider konumunda bulunarak ailenin dirlik ve düzeninin teminatıdır.¹¹ Geleneksel toplumun yaşlıya gösterdiği özen neredeyse yaşlı merkezli bir aile organizasyonuna sebebiyet verir. Bu durum, ileride, modernleşme ile birlikte ciddi sıkıntılar çekmesine sebep olur.

Lakin geleneksel geniş aile, sanayileşme ile birlikte oluşan değişimlere uyum sağlayamamış ve yerini modern çekirdek aileye terk etmek zorunda kalmıştır. Bu durum önemli problemlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Geniş ailenin olduğu sosyal zemin ve ataerkil zihniyeti, modernitenin ürettiği toplumsal yapının öznesi olan rasyonel birey anlayışıyla uyuşmamaktadır. Bu durum ise bizzat ailenin kendisini toplumsal gelişmenin önünde engel olarak konumlanmasını sağlamıştır. Geleneksel toplumda bireyin yaşayacağı yerin aynı zamanda ailenin bulunduğu mekân olmasının mobilitayı engellediği, oysa endüstriyel toplumların mobilitesi yüksek bireyler ve bireysel organizasyonlar talep ettiği söylenir. Oysa çekirdek ailenin, görel olarak akrabalık grubundan da uzaklaştığı var sayılır. Bu anlamıyla akrabaların aile üzerindeki denetimi azalmıştır. Yeni kurulan çekirdek ailenin ikamet edeceği yer, yeni bir yerleşim birimidir. Çekirdek aile, ikamet edeceği yeri özgürce seçebildiği için kolayca da değiştirebilmektedir. Bu durum, çekirdek ailenin sanayileşmenin gerektirdiği coğrafi hareketliliğe uyum sağlamasına yol açmıştır. Çekirdek aile üyesi, kendi isteği doğrultusunda meslek seçimi yapabilmektedir. Bu anlamıyla da sanayi toplumu için gerekli olan toplumsal hareketlilik sağlanmıştır. Tüm bunlar

⁹ Kır, Ay.

¹⁰ Birsen Gökçe (1990), "Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme", Aile Yazıları I, (Der. Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem), Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yay, Bilim Serisi No: 5/1, Ankara, ss. 205-223.

¹¹ Işık, a.g.t., s. 60.

ailenin yaşadığı yerden kopuşu; yersiz-yurtsuzlaşmayı gündeme getirir. Artık uzmanlaşmış çekirdek aileye dönüşmüş, farklı meslek kollarında, farklı eğitimler alarak farklı ve oldukça mobil bir hayatı yaşar olmuştur.

Geleneksel toplumdaki örf, adet ve geleneklere bağlılık o kadar sorgulanmaz bir biçimdedir ki rasyonel olan bilgilerin hayata geçirilmesi neredeyse olanaksız görünmektedir.¹² Modern hayata geçişle birlikte geleneğin belirleyiciliği değişmiş, ailenin işleyişi artık akılsal ve bilimsel ilkeler çerçevesinde oluşturulan bilgiler ekseninde yürütülmeye başlamıştır. Çekirdek ailenin akılsal ve evrensel ilkeler çerçevesinde oluşan ilkeleri hemen tüm modern toplumlarda aynı içeriğe sahiptir.

Çekirdek ailedeki bireysel mülkiyet, sanayi toplumları için gerekli olan sermaye yatırımına olanak sağlar. Birincil ilişkilerin yoğunlaştığı çekirdek aile, sanayi toplumunun yarattığı stres ortamını hafifletir. Çekirdek ailede iş bölümü daha az cinsiyete dayalıdır. Otorite örüntüsü ise eşitlikçi bir temele dayanır. Bu anlamıyla çekirdek aile modern toplumun en küçük yapıtaşıdır. Parsons, çekirdek aileye “uzmanlaşmış aile” adını verir. Ne var ki ailenin bir işletme gibi anlaşılması gerektiğini de ekler. Parsons’a göre sanayileşme süreçleri aileyi parçalamaktadır. En başta onu akrabalık bağlarından soyutlayarak evrensel grubun boyutlarını bir evli çift ve çok küçük yaştaki çocuklara indirgeyerek bunu gerçekleştirmektedir.¹³

Çekirdek ailenin sınırlı sayıdaki kişi ile ailesel ilişkiler ağı içinde aile yaşlılarına pek fazla yer yoktur. Aile üyelerinin çalışması, profesyonel hizmet gereken yaşlılarla ilgilenememeyi beraberinde getirir. Bununla beraber mülkiyet ilişkilerinin temelinde farklılaşması yaşlının aile içi konumunu ciddi bir şekilde sarsmıştır. Sonuçta bunun gibi etkenler modern toplumdaki yaşlıların bir sosyal problem olarak ortaya çıkmasına neden olmuş ve buna çözüm olarak profesyonel bakımların yapıldığı bakım-huzurevlerinin doğması sağlanmıştır. Bu anlamıyla çekirdek aile, koruyuculuk işlevini büyük oranda kurumlara bırakmıştır. Çekirdek ailede bilgi, bilimsel bilgiyi üreten kurumlar tarafından sağlandığı için geleneksel toplumdaki bilgiye sahip yaşlı imajı ortadan kalkmıştır. Yaşlı bu anlamıyla modern toplumda “gözden düşmüş” ve kıymetsizleşmiştir.¹⁴

Modern toplumdaki uzmanlaşmanın, toplumsal organizasyonun temeli olduğu bilinmektedir. Bu anlamda tüm sosyal problemler kuruluşlar aracılığı ile çözüme ulaştırılır. Çözümler profesyonel meslek birimleri eliyle, bilimsel bilgi ve teknikle oluşturulmuş organizasyonlarca yapılmaya başlanmıştır.¹⁵ Bu anlamıyla yaşlılık da bu çözümleme çerçevesi içinde ele alınmıştır. Fiziksel ve zihinsel yetersizleşmesi sebebiyle yaşlının kendisine bakamayacak duruma gelmesi profesyonel bir hizmeti zorunlu hale getirmiştir. Modern zihniyet, kendi temel kabulleri ile

¹² İslam Can, “Moderniteden Postmoderniteye Ailenin Ontolojisi Ya Da Modern Çekirdek Aile Çerezleşiyor Mu?”, Aile Yazıları, ed. Mustafa Aydın, Açılım Kitap, İstanbul, 2014, ss. 58-83.

¹³ Işık, a.g.t., 32.

¹⁴ Gönül İçli, “Sosyal Statü ve Rol Bağlamında Yaşlılık”. Yaşlılık Sosyolojisi, ed Harun Ceylan, Nobel Yay., Ankara, 2016, s. 45-6.

¹⁵ Davut Dursun, “Bürokrasi Teorisi ve Yönetim”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, S. 37 - 8, 1992, ss. 133-149. <http://dergipark.gov.tr/iusskd/issue/921/10411> (Erişim: 12.07.2018).

çelişir görünen yaşlılık dönemine hizmeti profesyonel aygıtlar ile yaparken örgütlenmelerle bu sosyal probleme çare bulmaya çalışmıştır.

Yaşlılara konusunda uzmanlaşmış kişilerce verilen kurum hizmetleri farklı fiziksel, mental, kültürel ve ekonomik durumlara uygun olarak farklı kuruluşlar tarafından gerçekleştirilir. Huzurevi (rest home), bakımevi (care home) ve düşkünler evi (poor home) kavramları bu anlamda değerlendirilmelidir.

Yaşlılara verilen hizmetleri mobil ve sabit hizmetler olarak iki kategoride inceleyebiliriz: Mobil hizmetler; yemek servisi, ev işlerinde yardım ve evin içinde bakımın sağlanması gibi sınıflandırabiliriz. Bu hizmetler daha çok yatılı bir kuruluşa gereksinim duymayan yaşadığı çevreden kopmak istemeyen yaşlıların tercih ettiği bir hizmet çeşididir. Özellikle Avrupa’da yaygın olan hizmet çeşidi de bu tür hizmetlerdir. Bu kesim daha çok 65 yaş ve üstü kesime karşılık gelmektedir. Yaş ilerledikçe kuruluşlarda bakım zorunlu hale gelmektedir. Bunun yanında yaşlıların bir şeyler paylaştığı, birlikte ortak bir aktivite gerçekleştirdiği organizasyonlar mevcuttur. Bunlar haftalık hobi grupları (elişi, maket yapma, spor aktiviteler, okuma grupları vb.) olabildiği gibi, gündüz toplanılabilen yaşlı evleri şeklinde de olabilmektedir.¹⁶

Yaşlılarla ilgili kurumsal hizmetleri dört grupta sınıflandırabiliriz; yaşlı konutları, yaşlı evleri, yaşlı huzurevleri ve yaşlı bakımevleri. Türkiye’de yaşlı huzurevleri ve yaşlı bakım evleri daha çok yaygındır. Gelecek yıllarda yaşlıların kendilerinin bağımsız kalabilecekleri, toplumla diğer insanlarla birlikte çevresinden kopmadan yaşayabilecekleri diğer hizmet türlerinin yaygınlaşması da beklenebilir.

Huzurevleri ve benzeri kurumlar, bir sosyal problem olan yaşlılığı, modern toplumun kurumsallaşma ve kendi meşruluğu arasındaki gerilimle ilintilendirerek ancak bu kuruluşlar aracılığı ile toplum nazarında kabul edilebilir, ‘katlanılabilir’ bir duruma getirmişlerdir. Modern toplum, genel insan kavrayışının her alanını rasyonelleştirdiği için yaşlılığı da ayrı bir sınıflandırma ve kategorilendirme içinde değerlendirerek ona özgü profesyonel bir hizmetin üretilebilmesi için huzurevleri gibi organizasyonları oluşturulmuştur.

Modern toplumun, yaşlılık gibi sosyal problemi, hiç değilse temel ihtiyaçların karşılanması anlamında, somut çözüm önerisiyle karşımıza çıktığı söylenebilir.¹⁷

b) Yaşlılığın ve Yaşlı Bakımevlerinin Toplumsal Karşılığı

Türkiye gibi Batılı olmayan toplumlarda modernleşme süreçlerinin Batı’daki gibi doğrusal bir seyir izlediği söylenemez. Bu durum şimdilerde farklı modernlikler veya “Batı Dışı Modernlikler”¹⁸ kuramı ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Farklı modernlikler kavramı temelde, gelenek ve

¹⁶ Güven Bahar, Aynur Bahar, Haluk A. Savaş, “Yaşlılık ve Yaşlılara sunulan Sosyal Hizmetler”, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, C. 4, S. 12, 2009, ss. 86-98.

¹⁷ Işık, a.g.t., s. 41.

¹⁸ Nilüfer Göle, Melez Desenler, 4. B., Metis Yay., İstanbul, 2014, ss. 159-165. İbrahim Kaya, Sosyal Teori ve Geç Modernlikler, İmge Kitapevi, Ankara, 2006, Selim Sözer, Modernleşme Sürecinde Geleneksel Dinî Gruplar: “İskenderpaşa Cemaati” Örneği, yayımlanmamış doktora tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2018, ss. 43-50.

modernin farklı unsurlarının alınarak karma/melez bir kültürel göstergeye dönüşmesiyle karşımıza çıktığı şeklinde açıklanmaktadır. Kavram modernliğin sabit bir durum olmadığı, sürekli kendini ürettiği, farklı kültür, inanç ve coğrafyalarda farklı modernliklerin üretileceği fikrini temel alır. Murat Belge de bu doğrultuda duruma “arabesk kültür” olarak bakar ve mevcut bu kültürel dokuyu anlamının bir zorunluluk olduğunu belirtir. Bunun yanında Meral Özbek “ilk kent kültürü” şeklinde tanımladığı bu arabesk kültürün modernliğin bizdeki yorumu olarak anlaşılması gerektiğini söyler.¹⁹

Bu farklı veya Batı dışı modernlik örüntüleri topluma özgülükler oluşturur. Bu özgülükler içerisinde başat olan unsurların başında rasyonellik gelmektedir. Türk toplumu rasyonel kurumlar oluştursa ve rasyonel programlar yapsa da ilişkilerini ve anlam dünyasını duygusal temel üzerine bina etmektedir. Aynı durum, yaşlılığı anlama ve anlamlandırmada karşımıza çıkar. Huzurevlerine toplumun modernleşmesinin; uzmanlaşmanın bir gereği ve teritoryal bağlılığın kayboluşunun bir sonucu olarak bakmak yerine bu mekânların genelde ‘düşkünler evi’ şeklinde algılanması modernlikle kurduğumuz bağı açık etmektedir. Bu durum gelenekselliğimizin ve yaşlılığı modern bir anlayışla kabul etmediğimiz göstergesi olduğu gibi, kendisini modern bir birey olarak tanımlayan yaşlının (özellikle Çınar Ağacı filmindeki Adviye Hanım gibi) da huzurevine aynı anlamı yüklemesi onun geleneksel algılardan duygusal olarak uzak kalamadığının işaretidir.

“Yaşlı Yakınlarının, Yaşlıları Huzurevinde Yaşamaya Başlamadan Önce Huzurevleri Hakkındaki Düşünceleri”²⁰ konulu bir araştırmada çalışmaya katılan yaşlıların yakınlarının, yaşlıları huzurevinde kalmaya başlamadan önce huzurevleri hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Katılımcıların %30'unun "yalnızca kimsesi olmayan yaşlıların kalabildiği bir yer", %20'sinin "yalnızca parası olmayan yaşlıların kalabildiği bir yer", %15'inin "kapısından bile geçmeyi düşünmeyeceğim bir yer" ve %10'unun "yaşlılara kötü davranılan yer" olarak tanımlamaları oldukça ilginçtir.

Bunun yanında huzurevlerinin ve yaşlılığın huzurevinde kalmakla sonlanacak bir mağduriyet ve huzurevlerinin bir mağduriyetler mekânı olarak gösterilmesi yalnızca geleneksel bir toplumla özdeşleştirilebilir. Bu anlayış modern toplumun huzurevi ve yaşlılık üzerine yaptığı kavramsallaştırmalara aykırı durmaktadır.

Türk toplumunun kültürel dünyasından iki örnekle bu durum şöyle açıklanabilir. Uzun yıllar 1977 sonrası ortaokul Türkçe ve edebiyat kitaplarında okutulan tahta kaşık ve tabak hikâyesi²¹ önemli bir kültürel göstergedir. Bu hikâyede yemeğini döküyor diye evin ninesine (dedesine) tahta kaşık ve tabak yapılmıştır. Bunu gören evin çocuğu bir tahta çanak yapmaya başlar. Bu tahta çanağı yapmasının sebebini soran babaya çocuk, babasından yaşlanınca bu tabakla yemek yemesini isteyeceğini söyler. Hikâye şu şekilde son bulur: “İkisinin de yüzü kıpkırmızı oldu, söyle-

¹⁹ Işık, a.g.t., s. 80.

²⁰ Taner Artan, Hatice Selin Irmak, “Huzurevinde Yaşayan Yaşlı Bireylerin Yakınlarının Huzurevlerine Bakış Açılarının Değerlendirilmesi”, Journal of Current Researches on Health Sector, C. 7, S. 2, 2017, ss. 117-132. <http://dergipark.gov.tr/jocrehes/issue/31505/369314> (Erişim: 12.07.2018)

²¹ <http://www.masaloku.com/tahta-canak.htm>

yecek tek kelime bulamadılar. Yaptıklarından pişman oldular. Bilge Dede'nin yanına varıp ondan özür dilediler. Bilge Dede'yi tekrar yanlarına alarak onu bağrılarına bastılar. Ve bir arada mutlu mesut yaşadılar.”

Tahta Çanaklar örneğinin yanında, son yıllarda (2000-2001 yılında) televizyonlarda gösterilen “Kent Şekerleri” reklamları da önemli bir gösterendir.²² Bunlardan ilkinde, bayram günü çocuklarını dört gözle bekleyen kentli, yaşlı ve evli bir çift yer almaktadır. Çocukları ise annelerini ziyaret etmezler. Büyük bir yalnızlık ve terk edilmişlik hissine kapılan erkek, erkeklerin ağlamayacağı söylenen bir kültürden gelmesine rağmen ağlar. Fondaki müzik hüzünlü, ağır bir ritimdedir. Duygusal hissedişleri coşturucu ve hatta provoke edici bir tesir yaratır. Yaşlı adamın ağlaması, mağduriyetin ve yaşadığı ızdırabın yüksekliğini sembolize eder. Bu duruma getirenler ise çocuklarıdır. Reklamda, bütün hayatlarını çocuklarına feda etmiş olan yaşlılar, bayramda bir ziyaretten “mahrum edilerek” onların yalnızlıkları ve toplum dışına itilmişlikleri suratlarına vurulur.²³

Modern kurumlar modernist anlayışın öncüllerini temel almaktadır. Huzur, bu öncüller arasında öncelikle yer alan bir kavram değildir. Daha çok tüketim, daha çok bilmek, kontrol etmek, özgürlük ve bireyselleşerek müdahillik belirleyici kavramlardır. Hatta huzur daha dingin bir algılayışı çağrıştırdığı için fazla tercih edilen bir kavramsallaştırma değildir. Bu anlamıyla aslında profesyonel anlamda bakım evi, emeklilik evi, yaşlılar evi gibi tanımlamalar daha modern çağrışımlar yaparken, huzurevi kavramı ise geleneksel bir kavram olan dinginliği, manevi bir atmosferi çağrıştırmaktadır. Onat tarafından Ankara’da yapılan araştırmada²⁴; 1300 yaşlı kişi ile görüşülmüş yaşlıların neredeyse tamamına yakınının (%91.7) huzurevinde kalmayı istemedikleri belirlenmiştir. Kuruma giden yaşlının ise, kendini kabul etme ve kendine saygı duymayı belirleyen çevreyi tanıma ve denetleyebilme olanakları kaybolmakta, yaşlı birey soyutlanma, yadsınımlık, kendini değersiz hissetme gibi duygulara kapılabilmektedir. Ruh sağlığı açısından bir risk grubunu oluşturan yaşlılar, huzurevinde daha yoğun sorunlarla karşı karşıya gelmektedirler. Kurumda yaşayan yaşlı izole olmaya ve toplumdan geri çekilmeye başlamaktadır.²⁵

Türk toplumunda yaşlıların ve yaşlı yakınları ile birlikte toplumun her kesiminin huzurevlerine bakışı bu şekilde biçimlenmiştir. Huzurevleri ile ilgili bu bakış açısının bir de sinema filmleri açısından izlenebilmesi için farklı kategorilerde (modern-geleneksel) değerlendirilebilecek iki film incelenmeye çalışılacaktır.

²²<https://meliseryilmaz.wordpress.com/2012/08/09/kent-reklamlarindaki-mehmet-dede-ve-hikayesi/>

²³ Işık, a.g.t., s. 81.

²⁴ Ümit Onat, "Toplumsal Gelişme ve Değişme Sürecinde Yaşlı Hizmetlerinin Düzenlenmesi" Sosyal Hizmet Sempozyumu 16-18 Ekim 1996, Bildiriler. Ankara,2001, ss. 192-198..

²⁵ Sultan Karataş, “Yaşlılıkta Yaşam Doyumu ve Etkileyen Etmenler”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi, 1990/1,2,3, ss. 105-114.

<http://www.tsh.hacettepe.edu.tr/tr/menu/dergiler-7> (erişim: 12.07.2018)

c) **Çınar Ağacı ve Beyaz Melek Filmleri**

Biz bu çalışmamızda Türk yapımı olan iki filmi değerlendirme konusu yaptık: Çınar Ağacı ve Beyaz Melek. Türk sinemasında bu şekilde tasarlanmış sosyal içerikli konuların azlığı bir tarafa; toplumun büyük bir kesimini ilgilendiren yaşlılık, Alzheimer, Parkinson, yalnızlık ve toplumdandan tecrit, ailenin dağılması, modernliğin oluşturduğu yeni semptomlar ve yaşlı bireylerin bunları kabuldeki sıkıntıları gibi konuların “zümrüd ü anka” kabilinden yer bulması ise bir gerçeği yansıtmaktadır.

i- **Filmlerin Künyesi ve Özetleri**

Çınar Ağacı filmi 2010 yapımı olan filmi Handan İpekçi yönetmiştir. Filmin oyuncularını; anne rolünde Celile Tolon, annenin çocukları rolünde ise Nurgül Yeşilçay, Suzan Aksoy, Hüseyin Avni Danyal ve Ragıp Savaş yer almıştır. Ayrıca torun rolünde oynayan küçük sanatçı Deniz Deha Lostar ve Settar Tanrıöven, Jülide Kural, Ebru Özkan, Nejat İşler, Erol Keskin diğer oyuncularındır. Filmin yapımcılığını BKM üstlenmiş, dağıtımını ise Medya Vizyon yapmıştır.

Filmin tanıtım cümlesi şu şekilde: “Dört çocuk, torunlar, iki ayda bir evden taşınan çiçekler, plaklar, bir sandık ve gramofon. Ve iki ayda bir buluşulan Çınar Ağacı”. Film çınar ağacı metaforuna yaslanıyor. İki ay da bir çınarın altında tüm aile bir araya gelmektedir. Çınar aslında Advie Hanım’dır; Atatürkçü ve bir o kadar da ulusalcı. Metafor olarak ayrıca Atatürk tablosu, gramofon, sanat musikisi plakları ve çiçek saksıları kullanılmıştır.

Advie Hanım’ın ikisi erkek, ikisi kadın dört çocuğu vardır. Üç ay da bir sırayla çocukları annelerini evlerine taşımaktadırlar. Advie hanım biraz huysuz, biraz söz dinlemez bir kadındır ama torunu Barış’ın biricik anneannesidir.

Artık annelerine bakmaktan bıkan çocuklarının özellikle küçük kızı Sonay’ın ısrarıyla huzurevine yerleştirilir. Huzurevinde mahzundur ama “hâzâ beyefendi”yle tanışan Advie Hanım bir o kadar da mutludur. Kalp krizi geçirir. Bunu duyan tüm çocuklar annelerine koşarlar ve Sonay evine getirmeye karar verir. Barış’ın yanında ve kızı Sonay’un evinde yeni bir kalp krizi ile hayata veda eder.

Beyaz Melek filmi biraz daha eski ve 2007 yapımıdır. Yönetmenliğini Mahsun Kırmızıgül’ün yaptığı filmin oyuncu kadrosu şunlardan oluşmaktadır: Muhsin Kırmızıgül, Yıldız Kenter, Fadik Sevim Atasoy, Suna Selen, Fırat Tanış, Cezmi Baskın, Yavuz Bingöl, Lale Belkıs, Erol Günaydın, Nurşin Demir ve Hüseyin Avni Danyal.

Film, “Beyaz Melek filmi; bir aşkın vefanın ve dostluğun öyküsü. Bu aşk öyküsü, iki insanın birbirine duyduğu aşk kadar, yaşamlarının son durakları olan huzurevinde birbirine kenetlenerek, aile olmuş bir grup insanın hayat ve birbirlerine duyduğu aşkın ve sevginin hikâyesi.”²⁶ tanıtımıyla “perde” der.

Ali ve Reşat, beyin kanseri olan babaları Ahmet’i tedavi için İstanbul’a getirmiştir. Ahmet ağır tedaviye daha fazla katlanmak istemediğinden hastaneden kaçır. Oğulları peşine dü-

²⁶ <http://blog.milliyet.com.tr/beyaz-melek/Blog/?BlogNo=76426> (erişim: 30.11.2018)

şer ancak Ahmet onlardan kaçmayı başarır. Kaçarken kendini bir huzurevinde bulur. Huzurevi sakinleri, Ahmet'in çocukları tarafından terk edildiğini sandıkları için orada kalması konusunda ısrar ederler. Zorlukla konuşabilen Ahmet durumu kabullenir.

Huzurevinde yaşlılara yapılan kimi şiddet görüntüleri de filmde yer alır. Ali ve Reşat babaları Ahmet'i huzurevinde bulurlar. Ama mutlu görüldüğü için bir süre orada kalmasına ses çıkarmazlar. Babalarının son günlerini mutlu geçirmesi, belki hiç işe yaramayacaktır ama, onlara çok acı verebilecek bir tedaviden daha önemli gözükmektedir.

Huzurevi sakinlerinin her birinin kendi hikâyeleri ve dramları vardır. Ahmet bunları öğrendikçe onlara daha yakınlaşıp her birini tek tek çok sever. Film geniş aile modeline sahip Ahmet'in Güneydoğu'daki köyüne hep birlikte gitmeleriyle son bulur. Geleneksel, kalabalık aile modeli ve geleneksel ilişki biçimlerine güzelleme yapılmaktadır.

ii- Filmlerin Sosyolojik Çözümlemeleri

Çınar Ağacı filmindeki karakterler oldukça moderndir. Anne rolündeki Advıye Hanım öğretmen emeklisidir ve eşi, vefat etmiş bir deniz subayıdır. Yanından ayırmadığı Atatürk portresi Cumhuriyetin kuruluş yıllarına ait kadın öğretmen imajına denk gelecek bir şekilde Ata'ya son derece bağlı bir Cumhuriyet kadını tanımlamasıyla örtüşmektedir. Advıye Hanım'ın iki oğlu, iki de kızı bulunmaktadır. Oğullarından birisinin gençliğinde sıkı bir devrimci olduğu anlaşılmaktadır. Diğer oğul ise silik bir kişiliğe sahip, yüksekokul bitirmiş modern bir bireydir. Eşi ise tam "modern/çağdaş" tanımına uygun Advıye Hanım'ın isimlendirmesiyle "Kraliçe Elizabeth" dir. Kızları da aynı anneleri gibi babaannelerine mesafeli ve yine Advıye Hanım'ın isimlendirmesiyle "II. Kraliçe Elizabeth" tiplemesine uygun karakterdedirler. İki kızından büyüğü daha az okumuş, zengin koca parasıyla gününü gün eden bir ev kadınıdır. Son çocuğu ve küçük kızı Sonay ise tam bir modern iş kadınıdır, iki dil bilmekte ve büyük bir şirkette iyi bir kumanda çalışmaktadır.

Aile her ay büyük bir çınarın altında piknikte buluşmakta ve Advıye Hanım evinde kalacağı çocuklarından birisine orada takas edilmektedir. Bu piknikte nostaljik unsurlar da yer alır. Bu nostaljik unsurların başında gramofon gelmekte ve gramofondan taş plak Türk Sanat Musikisi nağmeleri yankılanmaktadır.

Sonay'ın oğlu Barış Advıye'nin gözbebeğidir ve asıl anneanne/babaanne, saygı, sevgi, bağlılık imajları bu torun üzerinden verilmektedir. Özellikle Sonay annesine sürekli uygun bir huzurevi aramaktadır. Ailenin bazı bireyleri bu fikre sıcak bakmazlar fakat sonuçta huzurevi Advıye Hanım için bir sığınma mekânı oluverir. Huzurevi "Beyaz Melek" filminin aksine bu filmde olumlu olarak betimlenmiştir. Burada Advıye Hanım modern, eğitilmiş, üst-orta gelir grubuna sahip bireylerle kalmaktadır. Hatta ortam bir beyefendiye (haza beyefendi) gönlünü kaptıracak kadar iyidir. Ama çocuklarına karşı bir özlem de duymaktadır.

Aile moderndir. Lakin modern olmanın kodlarını tam üzerinde taşımaz. Annelerinin huzur evinde olması aslında onları da huzursuz etmektedir. Huzur kavramı bile kendi başına modernliğin kavramlarından ve göstergelerinden değildir. Huzur daha dingin bir algılayışı çağrış-

tırdığı için modern dünyanın hıza ayarlı yaşamına uygun da değildir. Daha çok geleneği çağrıştıran bir kavramdır.

Her şeyi belirleyen Adviye Hanım'ın kalp krizi geçirmesi olayıdır. Haberi alan aile üyeleri telaşla ve büyük bir hızla huzurevine gelecekler ve annelerini krizin ilk şokunu atlatmış haliyle görünce tedirginlikleri dağılacak, ama annelerini huzurevinde bırakmak da içlerine sinmeyecektir.

Filmin konusunun nasıl işlendiğine baktığımızda modern bireylerden oluşan film yapım ekibi ve filmde rol alan oyuncularda hem bireysel yaşantılarında hem de filmdeki rollerinde modern bir yaşamı seçtikleri görülmektedir. Ama bu modernlik Batı'daki uzmanlaşma sonucu oluşan ayrı yaşamların getirdiği bir zorunluluk sonucu var olan huzurevi-bakımevi mantığıyla uyumsuzdur. Ayrıca bireyler ne kadar modern olurlarsa olsunlar akrabalığın bir aradalığını sürdürmeye gayret etmektedirler. Ayrıca film toplumun muhayyilesinde gelişen huzurevi imajıyla da örtüşmekte ve huzurevi her ne kadar olumlu gösterilmeye çalışılsa da sonuçta olumsuzlanmaktadır.

Beyaz Melek filminde ise hikâye biraz daha farklıdır. Güneydoğu'da yaşayan büyük toprak sahibi Mala Ahmet tedavi için getirildiği hastaneden kaçar. Nihayetinde bir yere sığınır. Burası yarı huzurevi yarı bakımevidir. Oğulları Keke Ali ve Reşat onu bulurlar, sakinlerle kaynaştığını gördükleri babalarının rahatını bozmak istemezler ve huzurevinin bahçesinde bankta yatıp kalkmaya, babalarını beklemeye başlarlar.

Film huzurevine bakışı itibariyle de Çınar Ağacı'ndan ayrılır. "Bırakır giderler, bir daha ne arayan olur ne soran" cümleleri film içerisinde sık sık tekrar edilir. Hatta huzur evi sakinlerinden Albay, torunu ziyarete geldiğinde, onun sorduğu "sen niçin bizimle kalmıyorsun dede?" sorusuna "yavrucuğum anneler-babalar pek çok çocuğunu küçücük yerlere, kanatlarının altına sığdırırlar ama çocuklar bir tek anne-babalarını kocaman evlerine sığdıramazlar cevabı verir. Bu cevap hizmetin profesyonelleştiği, insanların yersiz-yurtsuzlaştığı, uzmanlıkların kişileri baba ocağından başka yerlerde ikamete zorladığı gerçeğiyle uyumsuzdur. Modern kurumların kurulduğu, eğitimin modernleştiği, sanayi ve hizmet sektörünün standardizasyona ulaştığı (mcdonaldlaştırıldığı)²⁷ toplumsal işleyişin içerisinde geleneksel damar bu şekilde akıp gitmektedir. Filmin çeşitli yerlerinde "sizin gibi evlatlar" repliği ile de sıkça karşılaşırız. Bu replik artık bugün böylesi davranışlara pek rastlanılmadığını ifade etmektedir.

Huzurevi, bünyesinde bakıma muhtaç olan kişileri de barındırmaktadır. Aslında bu durum huzurevi yasına aykırı ama bizim toplum olarak huzur evi denilince bakımevi ve düşkünler evini de kastediyor oluşumuzla örtüşmektedir. Bakımevi sakinlerine çok kötü davranılmaktadır. Adeta işkence edilmekte ve dayakla banyo yaptırılmaktadır. Huzurevlerinin insanların bırakıldığı, bakımevlerinin ise birer kötü muamele yurdu oldukları imajı sürekli işlenmektedir.

Huzurevinde düğün yapılır. Sakinlerden bir erkek bir hanım orada evlenirler. Hatta sürpriz olarak huzurevinde kalan eski saz ustasını kırmayan Emel Sayın düğüne eşlik eder bir de şarkı söyler. Düğün modern bir şekilde, gelinlikli, duvaklı, danslı, sözlü-sazlı olarak icra edilir. Hatta

²⁷ George Ritzer, Toplumun Mcdonaldlaştırılması, 2. B., Ayrıntı Yay., İstanbul, 2011.

balayı bile konuşulur. Orada yaşayanların birçoğu da modern bireylerdir. Huzurevi (rest home) de, bakımevi (care home) de modern kurumlardır. Ama bu modern bireyler modern duruma itiraz etmektedirler.

Mala Ahmet balayı için hep birlikte köye gitmeyi ve misafir olmalarını teklif eder. Yola düşerler ve köye varırlar. Bir geleneksel Güneydoğu köyüdür. Burada geleneksel hayatın üzerine biraz abanılır. Köy tümüyle Mala Ahmet'i karşılamaya gelmiştir. Atlılar karşılar önce silah sesleriyle birlikte. Davullar eşlik eder. Davullar Mala Ahmet'in bir el işaretiyle aniden susar ve herkes el öpme kuyruğuna girer. Ertesi gün ise misafir ve diğer köylülere cirit oyunu sunulur. Birkaç eş, pek çok kız ve erkeklerden oluşan çocuk (filmde iki anneden 20 tane olduğu belirtilir) ve sayısını bilemedikleri miktarda torun hep birlikte yaşamaktadırlar. Büyüklere (anne, baba, dede, nine, amca vb.) hürmet edilmekte, saygıda kusur gösterilmemekte ve ağızlarında çıkan kanun olarak kabul edilip yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Modern toplumun aksine tam bir itaat hâkimdir. Bu geleneksel hayat övülür ve modern hayatın açmazlarıyla seyirci baş başa bırakılır.

Film duygusal olarak oldukça dokunaklı sahnelere sahiptir. Yoğun duygusallığın verdiği atmosfer (ağlamaklı atmosfer) seyirciyi toplumsal gerçeklerle yüz yüze kalmaktan alıkoymaktadır.

3- Sonuç

Film incelemeleri ve teorik temellendirmeler ışığında birkaç sonuç üretmek mümkündür. Bunlardan birisi ister roman-hikâye yazımı ister film yapımı olsun yazarın ve yapımcının muhayyilesi toplumun muhayyilesi ile az çok örtüşmektedir. Yazar, rejisör, tarih yazımcısı, köşe yazarı, akademik makale kaleme alan kişiler, inceleme ve araştırma yapanlar dâhil olmak üzere hemen herkes çağının insanıdır. Çağının, içinde yaşadığı kültürün, coğrafyanın ve toplumun insanıdır. Bundan kaçabilmek mümkün olmamaktadır. Bu yüzden yazıp çizdiklerimiz, farklı hatta zıt görüşte olsak bile, aynı toplumsal kodları içerisinde barındırmaktadır. Hiç kimse çağının ürettiği düşüncenin, toplumun sahiplendiği bu üretilenin yorumundan kendisini müstağni kılamaz. Ama burada farklılıkları da görmek gerekir. Doğu kökenli, gelenekselliği baskın olan yönetmen Muhsin Kırmızıgül ile modern bir aileden gelen ve modern olmayı daha bir içselleştirmiş Handan İpekçi arasındaki farkı görmezden gelmek de olası değildir. Zaten fark filmin bütününde gözükmekte; lakin huzurevi fikri dozajı farklı da olsa olumsuzlanmaktadır.

İkincisi bir ülkenin farklı coğrafyalarında veya toplumsal kesitlerinde farklı yaşam tarzları gelişebilmektedir. Buna denk düşer bir şekilde modernleşme dereceleri de farklıdır. Kimi bölge ve toplumlar daha geleneksel bir hayatı yaşarken kimi bölge ve toplumlar daha modern bir yaşama ayak uydurmaya çalışmaktadırlar. Hatta daha mikro düzeyde, bir kişi oldukça modern bir mesleği icra etmekte ve icra esnasındaki ritüellerin tamamı modern olmakta ama bu kişi örneğin huzurevi konusunda tamamen geleneksel bir tavırla karşı duruş sergileyebilmektedir.

Toplumların gelenekselden moderne geçiş sürecinde bir yeknesaklık bulunmamaktadır. Farklılıklar daha başattır. Bu durumda geçiş toplumundan bahsedilemez. Çünkü tüm toplumlar sürekli geçmekte ve sürekli akmaktadır. Bir akış ve süreç söz konusudur. Akış ve süreçte

yoğunluk veya daha az yoğunluktan söz edebiliriz. O açıdan konuyu süreç sosyolojisi²⁸ kapsamında ele almak daha anlamlı durmaktadır.

Üçüncüsü ise modernliğin sürekli kendini üreten bir durum olduğu gerçeğidir. Otantik veya ontolojik modernitenin²⁹ dayatmacı ve ideolojik yapılanmasının karşısında modernlik, sürekli kendini üreten ve farklı kültürlerin, farklı coğrafyaların, farklı inançların farklı modernlikler üretebilmesine imkân sağlayan bir duruma denk gelir. Sadece Japonya ve Türkiye örneklerinin incelenmesi sonucunda bile ikisinin modernlikleri ve Batı modernitesi arasında benzer ve farklı pek çok yan bulmak mümkün olacaktır.³⁰

Dördüncüsü ise modern hayatın gerekleri ve geleneksel hayatın algılarının nasıl ve nerede kesişeceğini kestirmek oldukça zordur. Ekonomik koşullar, iş hayatının çeşitliliği, mesafe algısının neredeyse sıfırlanması gibi gerekçelerle anne-baba ve çocukların bir arada bulunması güçleşmektedir. Bu gerekçelere bir de postmodern durumun hazcılık anlayışını eklemek gerekir. Bir arada olması imkânsız gibi görünen kişilerin bir arada olması gerçekten imkânsız mıdır? Modern bir yaşam şekli ve anne-baba birlikteliği biçimsel farklılıklar denenerak gerçekleştirilemez mi? Kurumlarda bakımın toplum hafızasındaki ismi “terk edilmek” olarak kodlandığı göz önüne alınırsa farklı tecrübeler gündeme gelecektir. Profesyonel bakımla birlikte gündeme gelecek çözümler nasıl gerçekleşecek? Hep birlikte göreceğiz. Toplumsal değişimin öngörülemezliği de böyle bir şey.

KAYNAKLAR

- Akyıl, Rahşan Çevik vd., “Huzurevinde ve Evde Kalan Yaşlılarda Yalnızlık ve Algılanan Sosyal Destek İle Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişki”, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, S. 21, 2018/1.
- Artan, Taner, Hatice Selin Irmak, “Huzurevinde Yaşayan Yaşlı Bireylerin Yakınlarının Huzurevlerine Bakış Açılarının Değerlendirilmesi”, *Journal of Current Researches on Health Sector*, C. 7, S. 2, 2017. <http://dergipark.gov.tr/jocrehes/issue/31505/369314> (Erişim: 12.07.2018)
- Bahar, Güven, Aynur Bahar, Haluk A. Savaş, “Yaşlılık ve Yaşlılara sunulan Sosyal Hizmetler”, *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, C. 4, S. 12, 2009.
- Birsen Gökçe (1990), “Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme”, *Aile Yazıları I*, (Der. Beylü Dikeçligil, Ahmet Ciğdem), Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yay, Bilim Serisi No: 5/1, Ankara.
- Can, İslam, “Moderniteden Postmoderniteye Ailenin Ontolojisi Ya Da Modern Çekirdek Aile Çerezleşiyor Mu?”, *Aile Yazıları*, ed. Mustafa Aydın, Açılım Kitap, İstanbul, 2014.

²⁸ Bkz. Norbert Elias, *Sosyoloji Nedir?*, çev. Oktay Değirmenci, Olvido Yay., İstanbul, 2016, ss. 276-282.

²⁹ Modernite ve modernlik arasındaki ayırım ve ontolojik modernlik için bkz. Selim Sözer, a.g.t., ss. 31-38.

³⁰ Robert E. Ward - A. Rustow, *Political Modernization in Japan and Turkey*, Princeton Legacy Library, New Jersey, 1964, p. 5.

- Dursun, Davut, "Bürokrasi Teorisi ve Yönetim", Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, S. 37 - 8, 1992. <http://dergipark.gov.tr/iusskd/issue/921/10411> (Erişim: 12.07.2018.)
- Elias, Norbert, Sosyoloji Nedir?, çev. Oktay Değirmenci, Olvido Yay., İstanbul, 2016.
- Göle, Nilüfer, Melez Desenler, 4. B., Metis Yay., İstanbul, 2014.
- Güler, Deniz, Nazmi Ulutak, "Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile", Kurgu Dergisi, S. 11, 1992.
- <http://acikerisim.ege.edu.tr:8081/xmlui/bitstream/handle/11454/675/canerisik2002.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim: 10.07.2018)
- <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/150233> (Erişim, 16.07.2018)
- <http://www.gebam.hacettepe.edu.tr>. (Erişim: 15 Şubat 2017)
- <http://www.masaloku.com/tahta-canak.htm>
- <http://www.tsh.hacettepe.edu.tr/tr/menu/dergiler-7> (erişim: 12.07.2018)
- <https://meliseryilmaz.wordpress.com/2012/08/09/kent-reklamlarindaki-mehmet-dede-ve-hikayesi/>
- <http://blog.milliyet.com.tr/beyaz-melek/Blog/?BlogNo=76426>
- İşık, Caner, Huzurevinde Yaşlılık İzmir Büyükşehir Belediyesi Zübeyde Hanım Huzurevi Örneğinde, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı, İzmir, 2002.
- İçli, Gönül, "Sosyal Statü ve Rol Bağlamında Yaşlılık". Yaşlılık Sosyolojisi, ed Harun Ceylan, Nobel Yay., Ankara, 2016.
- Karataş, Sultan, "Yaşlılıkta Yaşam Doyumu ve Etkileyen Etmenler", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi, 1990/1,2,3.
- Kaya, İbrahim, Sosyal Teori ve Geç Modernlikler. İmge Kitapevi, Ankara, 2006.
- Kır, İbrahim, "Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, S. 36, 2011. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/esosder/article/view/5000068415/5000063477> (Erişim 10.07.2018)
- Onat, Ümit, Yaşlanma ve Sosyal Hizmet. Yaşlılık Gerçeği. Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Araştırma Merkezi, H.Ü. Hastaneleri Basımevi, Ankara, 2004.
- Onat, Ümit. "Toplumsal Gelişme ve Değişme Sürecinde Yaşlı Hizmetlerinin Düzenlenmesi" Sosyal Hizmet Sempozyumu 16-18 Ekim 1996, Bildiriler, T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yay., Ankara, 2001.
- Ritzer, George, Toplumun Mcdonaldlaştırılması, 2. B., Ayrıntı Yay. İstanbul, 2011.
- Sertbaş, Gülümser, Aynur Bahar, "Huzurevinde Yaşayan Yaşlıların Yaşlılığa İlişkin Görüşleri ve Sosyal Uyumlarının Değerlendirilmesi", Hemşirelik Forumu Dergisi, S. 6, 2006.

Sözer, Selim, Modernleşme Sürecinde Geleneksel Dinî Gruplar: “İskenderpaşa Cemaati” Örneği, yayımlanmamış doktora tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2018.

Tomambay, İlhan, (2007). Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler, Hacettepe Üniversitesi GEBAM yay., Ankara, 2007.

Ward, Robert E., - A. Rustow, Political Modernization in Japan and Turkey, Princeton Legacy Library, New Jersey, 1964.